

การจัดการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างให้เกิดคุณธรรมจริยธรรม

โดย ฤกษ์ชัย เพ็ชรคง

จากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดปัญหาต่างขื่นมากมาย เช่น ปัญหาพฤติกรรมของเยาวชนที่เบี่ยงเบนไปในทางเสี่ยงก่อการกระทำผิดมีเพิ่มขึ้น จึงจำเป็นที่ทุกองค์กรที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเยาวชนควรหันหน้าเข้าหากัน ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ปัญหา เพื่อความอยู่รอด ปลอดภัย ดังนั้นกิจกรรมการเรียนการสอนที่ มุ่งเสริมสร้างผู้ เรียนให้มีคุณธรรม นำความรู้ จึงมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาคน วิธีเสริมสร้างคุณธรรมให้แก่เด็กและเยาวชน นั้นมีอยู่หลากหลายไม่ว่าจะเป็นการอบรมสั่งสอนโดยตรงของผู้ปกครองหรือครูผู้เกี่ยวข้อง การฝึกการเอาใจเขามาใส่ใจเรา การเปิดโอกาสให้บุคคลได้เข้าร่วมกิจกรรมที่ส่งเสริมคุณธรรม เป็นต้น และรูปแบบการสอนวิธีหนึ่งที่จะช่วยเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมแก่เด็กคือ การสอนแบบบูรณาการเพื่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงที่มีความครบถ้วนสมบูรณ์ทั้งในแง่ของความคิด พฤติกรรม หรืออารมณ์ความรู้สึก อันจะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการปลูกฝังคุณธรรมแก่เด็กและเยาวชน ดังที่ ประพนธ์ จันทวิเทศ ได้กล่าวถึงวิธีการบูรณาการความรู้ ความคิด กับคุณธรรม ว่า โดยหลักการแล้วควรให้ความสำคัญแก่ความรู้และคุณธรรมเท่าเทียมกัน ดังนั้นครูอาจสอนเนื้อหาสาระโดยใช้วิธีการต่าง ๆ และใช้เทคนิคการสอดแทรกคุณธรรมเข้าไปโดยที่นักเรียนไม่รู้ตัว จนกระทั่งเกิดความซึมซาบเป็นธรรมชาติ เช่น ในการสอนเรื่องสิทธิหน้าที่ และเสรีภาพ ทั้งของตนเองและผู้อื่นจะทำให้เด็กนักเรียนคิดแต่สิ่งที่ตนพึงจะได้รับ หรือพึงมีตามกฎหมาย แต่นักเรียนจะขาดคุณลักษณะในด้านคุณธรรมดังนั้น ครูจึงควรสอดแทรกคุณธรรมด้านต่าง ๆ เช่น ความรับผิดชอบ ความสามัคคี ความเอื้ออาทร การช่วยเหลือกัน ความเมตตากรุณา ตามความเหมาะสมเพื่อให้นักเรียนจะได้เป็น “ผู้มีความรู้คู่คุณธรรม”

นอกจากนั้น ศาสตราจารย์ นายแพทย์ประเวศ วะสี ยังได้กล่าวถึง แนวทางการเสริมสร้างคุณธรรมนำความรู้ และปฏิบัติตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

ขั้นที่ 1 ร่วมกันเรียนรู้ ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนตั้งแต่คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้บริหารโรงเรียน ครูอาจารย์ ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ควรได้ร่วมกันศึกษาเรียนรู้ สร้างความเข้าใจในสาระสำคัญ ความหมาย คุณค่าประโยชน์ของ คุณธรรมนำความรู้และค่านิยมเศรษฐกิจพอเพียง จนเกิดตระหนักสำนึกในความสำคัญว่าเป็นทางรอดทางเดียวของสังคมไทย รวมทั้งเป็นวิถีชีวิต วัฒนธรรมไทยดั้งเดิมที่ถูกละเลิก ลืมเลือนไป จำเป็นต้องร่วมมือ ร่วมใจฟื้นฟูขึ้นมาใหม่

ขั้นที่ 2 กำหนดเป้าหมายการพัฒนา ร่วมกันกำหนดเป้าหมายในเสริมสร้างพัฒนาคุณธรรม และค่านิยมเศรษฐกิจพอเพียงที่เหมาะสมกับสภาพปัญหา บริบท ความสามารถ ความพร้อม วัฒนธรรมองค์กร ฯลฯ เช่น พึ่งตนเอง เรียนรู้และพัฒนาต่อเนื่อง รับผิดชอบ วินัย ใช้เหตุผล ประมาทตน ทุกคนมีส่วนร่วม คำนึงถึงประโยชน์ต่อส่วนรวม ฯลฯ

ขั้นที่ 3 วิเคราะห์สภาพปัญหาผู้เรียน ร่วมกันสังเกตจำแนก พฤติกรรม คุณลักษณะ และทักษะของผู้เรียน ทั้งส่วนที่ใช่และไม่ใช่ สอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับเป้าหมายที่กำหนด

วิเคราะห์ ทั้งลักษณะของปัญหา สาเหตุแห่งปัญหา ปัจจัยหลัก ปัจจัยเอื้อ ผลและผลกระทบที่มีต่อผู้เรียน ผู้เกี่ยวข้องและสังคม เพื่อให้เกิดความตระหนักและกระจ่างในปัญหา เกิดฉันทะหรือแรงบันดาลใจที่จะร่วมกันแก้ปัญหา

ขั้นที่ 4 วิเคราะห์ ประเมิน จำแนก ปัจจัย กระบวนการของโรงเรียน ร่วม กันเปิดใจ วิเคราะห์ ประเมินปัจจัย กระบวนการ ทั้งสิ้นทั้งมวลของโรงเรียน จำแนกให้ได้ว่าสิ่งใดเอื้อหรือไม่เอื้อต่อการพัฒนา สิ่งใดต้องเลิกทำ ปรับเปลี่ยน คิดใหม่ ทำใหม่ การวิเคราะห์ควรครอบคลุมทุกองค์ประกอบย่อยในทุกระบบ ของโรงเรียน เช่น ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน การจัดการเรียนรู้ การจัดสภาพบรรยากาศ การลงโทษ ให้รางวัล การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การจัดประสบการณ์เสริมการเรียนรู้

ขั้นที่ 5 ร่วมกันกำหนดตัวชี้วัด กำหนดตัวชี้วัด แสดงความสำเร็จของการพัฒนาตามลำดับขั้น ทั้งด้านคุณภาพผู้เรียน ปัจจัย กระบวนการ เพื่อช่วยให้ทุกคนมองเห็นภาพงานตลอดแนว โดยระบุระยะเวลาการพัฒนา หรือวันเดือนปี ที่ผลสำเร็จจะปรากฏชัดเจน

ขั้นที่ 6 พัฒนาระบบทุกระบบทั้งระบบหลักและระบบสนับสนุนของโรงเรียน ที่เชื่อว่ามีส่วนในการเสริมสร้างคุณภาพผู้เรียน ระบุชื่อระบบ กระบวนการสำคัญ วิธีการมาตรฐาน ตัวชี้วัด เกณฑ์ ชื่อแบบบันทึกมาตรฐาน ความสอดคล้องขององค์ประกอบ ข้อกำหนด

ขั้นที่ 7 นำระบบสู่การปฏิบัติ กำหนดแนวทางนำระบบสู่การปฏิบัติ จัดทำระเบียบความมุ่งหมายของระบบ ขอบข่าย คำจำกัดความ ความรับผิดชอบ รายละเอียดของการปฏิบัติ บันทึกมาตรฐาน เขียนคู่มือระบบ เพื่อทำแนวปฏิบัติให้เป็นรูปธรรม ให้ทุกฝ่ายรับรู้และเข้าใจตรงกัน

ขั้นที่ 8 ปฏิบัติจริง เรียนรู้และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องร่วมกันปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ อย่างต่อเนื่อง เข้มแข็ง จริงจัง จริงใจ ประเมินปรับปรุง เรียนรู้และพัฒนาด้วยกัน ชื่นชมความสำเร็จและภาคภูมิใจร่วมกัน ถ้าบุคลากรทุกฝ่าย ของโรงเรียนเป็นแบบอย่างที่ดี มีรูปแบบการดำเนินชีวิต และแสดงออกถึงความสัมพันธ์ต่อคนต่อสรรพสิ่ง โดยยึดหลักคุณธรรม หลักความพอเพียง ในทุกเรื่อง ทุกอย่าง โรงเรียนมี ระบบการบริหาร การจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ สอดคล้อง เกื้อหนุนให้เกิดการพัฒนาคุณธรรมและค่านิยมเศรษฐกิจพอเพียง มีบรรยากาศที่เอื้อให้นักเรียนเรียนรู้ และฝึกฝนพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง จริงจังตามสภาวะปกติ ด้วยการใช้อยุติปัญญาพิจารณาเหตุผล ความถูกต้องเหมาะสมด้วยตนเอง ปฏิบัติด้วยความจริงใจ เต็มใจ อิ่มเอมใจ ไม่ใช่เพื่อคะแนน ด้วยข้อบังคับ กฎระเบียบ แต่ทำเพราะมีฉันทะที่จะทำดี เชื่อมันศรัทธาในคุณค่าของความดี มุ่งมั่นที่จะมีชีวิตที่ดีงาม และสามารถเข้าถึงความดีงามที่สูงยิ่งขึ้นไป ความหวังที่จะให้นักเรียนมีคุณธรรมนำความรู้ มีค่านิยมเศรษฐกิจพอเพียง คงไม่ใช่เรื่องไกลเกินฝันอย่างแน่นอน

การจัดการเรียนการสอน เพื่อเสริมสร้างให้เกิดคุณธรรมจริยธรรม นั้น เป็นกิจกรรมการเรียนการสอนที่ มุ่งเสริมสร้างผู้เรียนให้มี คุณธรรม นำความรู้ และมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาคน ให้เกิดผลที่ดีต่อสังคม ประเทศชาติสืบต่อไป...